

עו"ד גיל נדל

היבואן נגד המכס - על התמודדויות בבתי המשפט בישראל, בשנת 2006

למען הגילוי הנאות נציין, כי משרדו של כותב מאמר זה ייצג את היבואנים בתיקים, הנוכחים בכותרות להלן שבסעיפים א', ב, ג'.

א. יבואן זכאי לקבל מן המכס מידע אודות סיווג מוצרים שונים

בש"א 1632/06, בית המשפט המחוזי בירושלים, החלטה מיום 14.11.06

בשלב ההליכים המקדמיים, היבואנית (התובעת) ביקשה מן המכס לציין, כיצד הוא מסווג מוצרים שונים, לרבות מוצרים של מתחרי היבואנית. המכס סירב למסור את המידע מטעמים שונים, ובין היתר: חסיון מידע, הכבדה על המכס, חוסר רלוונטיות, ועוד. לאור זאת, היבואנית פנתה לבית המשפט, כדי לחייב את המכס לספק את המידע הדרוש.

בית המשפט קבע, כי יש לגלות את המידע ליבואנית, שכן גם בחוקי המס, הכלל הבסיסי הוא כלל הגילוי, והכלל החריג הוא החיסיון. לדעתו, נסיבות העניין - אופיו של המידע, חשיבות המידע ליבואנית ויחסי הכוחות בין הצדדים - מצדיקים את גילוי המידע.

בית המשפט קבע, כי אין לקבל את טענת החיסיון, שטען המכס. שכן, אופן סיווגו של מוצר ובהתאם לכך שיעור המס החל על מוצר זה, אינם מהווים ידיעה, שהגיעה מן הנישום למכס, אלא מידע שמצוי בידי המכס מעיקרא, או מידע שהוא מייצר. כמו כן, מידע על אופן סיווג מוצרים אחרים הנו מידע רלוונטי עבור צד במחלוקת, בעניין סיווג, והוא חיוני עוד יותר בתביעה, שעניינה אפליה בין יבואנים.

בית המשפט הוסיף וקבע, כי מצב הכוחות הבסיסי במחלוקת סיווגית בין היבואן למכס אינו מאוזן

כבכל שנה, גם בשנת 2006, בתי המשפט בישראל נתנו פסקי דין והחלטות בתחום מסי היבוא וחוקיות היבוא. בחרנו לסקור מספר פסקי דין והחלטות, שבהם התובעים זכו בתביעות שהוגשו נגד המכס, ושיש בהם עניין לציבור העוסקים בסחר בין-לאומי מעבר למקרה הספציפי, שנידון לפני בית המשפט.

אמנם, את פסקי הדין ואת ההחלטות לא נתן בית המשפט העליון, והם אינם מהווים הלכה מחייבת, אך יש בהם כדי לתת קריאת כיוון ולהמחיש, אילו סעדים אפשריים עומדים לרשות התובעים. מובן שלא רק הצלחות נחלו היבואנים בבתי המשפט, ועל כן סקירה זאת אינה ממצה, או חובקת כול, והיא אף אינה מתיימרת להיות כזאת.

בית המשפט קבע, כי יש לגלות את המידע ליבואנית, שכן גם בחוקי המס, הכלל הבסיסי הוא כלל הגילוי, והכלל החריג הוא החיסיון. לדעתו, נסיבות העניין - אופיו של המידע, חשיבות המידע ליבואנית ויחסי הכוחות בין הצדדים - מצדיקים את גילוי המידע

קבע גירעונות בסך של כ-170 אלף ש"ח ליבואנית. משסורבה פנייתה של היבואנית למכס - להמשיך לעכב את הליכי הגבייה, שבמסגרת פקודת המסים (גבייה), אלא כפוף להעמדת ערבות בנקאית במלוא גובה החוב, היבואנית פנתה לבית המשפט בתביעה להצהיר אודות בטלות הגירעונות, וכן בבקשה למתן צו זמני, המורה למכס להימנע מלנקוט הליכי אכיפה, גבייה ועיכוב מטענים, עד להכרעת העניין.

בית המשפט הצטרף לדעה, הקיימת בפסקי דין נוספים, וקבע כי במצב, שבו הטובין שוחררו ורק לאחר מכן הוצאה הודעת חיוב, הדרך לפני היבואן פתוחה להגיש תביעה לסעד הצהרתי לבית המשפט המוסמך, כפי שהיבואנית נקטה במקרה זה

היבואנית טענה, בין היתר, כי אין באפשרותה להעמיד ערבות בנקאית במלוא גובה החוב, וכי המשך הליכי האכיפה והגבייה יוביל להפסקת פעילותה העסקית ולפגיעה חמורה בשמה וביחסיה עם ספקיה. מנגד, המכס טען, בין היתר, כי עיכוב הליכי האכיפה והגבייה ימנע את גביית חוב המכס, וכן כי סעיף 154 לפקודת המכס (נוסח חדש) [להלן - "פקודת המכס"] קובע הסדר ייחודי, אשר על פיו אי אפשר להגיש תביעה לבית המשפט, אלא כפוף לתשלום סכום החוב שדורש המכס.

בית המשפט הצטרף לדעה, הקיימת בפסקי דין נוספים, וקבע כי במצב, שבו הטובין שוחררו ורק לאחר מכן הוצאה הודעת חיוב, הדרך לפני היבואן פתוחה להגיש תביעה לסעד הצהרתי לבית המשפט המוסמך, כפי שהיבואנית נקטה במקרה זה.

בית המשפט קבע, כי היות שהיבואנית הציבה שתי תשתיות: של ערכי משפט ושל עובדות, המבססות את עילת תביעתה ולאור מאזן הכוחות, יינתן צו המעכב את הליכי האכיפה והגבייה. זאת, כפוף להפקדת ערבות בנקאית על סך 20 אלף ש"ח ולא על מלוא החוב (170 אלף ש"ח לעיל), כדרישת המכס וכן תעמיד נכס בשווי של 100 אלף ש"ח לעיקול ברישום. המכס לא הגיש בקשת רשות ערעור על ההחלטה.

נציין, כי בהחלטה של בית משפט השלום בתל אביב, שניתנה ימים ספורים לאחר מתן ההחלטה לעיל: נקבע בעניינו של מחסן רישוי, כי לא יעוכבו הליכי גבייה כלפיו, אלא אם כן ישולם מלוא סכום המס השנוי במחלוקת (בש"א 167243/06, החלטה מיום 8.11.06).

ד. עקיפת הפרוצדורה עלתה ביוקר למכס

ת.א. 634/02, בית המשפט המחוזי בחיפה, פסק דין מיום 6.7.06

ליבואנית הוצאו דרישות חיוב רטרואקטיביות לתשלום מסי קנייה. היבואנית חלקה על דרישות החיוב ממספר טעמים, אשר החשובים לעניינו הם אלה הפרוצדורליים:

תחילה, היבואנית טענה, כי חלק מדרישות החיוב התיישנו. שכן, החוק, ככלל, מאפשר למכס להוציא דרישות חיוב עד חמש שנים אחורנית, בעוד כאן המכס הרחיק לכת יותר. אמנם, החוק מאפשר למכס להאריך את התקופה לעיל, אולם רק באמצעות אישור מנהל המכס, אשר לא ניתן במקרה זה. כך טענה היבואנית,

(ולמכס יש מידע רב יותר מאשר ליבואן), ויש לאפשר את תיקון חוסר האיזון, בין היתר, באמצעות צמצום החיסיון שיוענק. עם זאת, בית המשפט קבע שהמידע שיימסר צריך להיות מידע, שכבר מצוי במאגרי המידע של המכס, בלי שזה ייאלץ לחפש מידע נוסף ובהיקף סביר. המכס הגיש בקשת רשות ערעור על ההחלטה.

ב. מגבלות על הרמת מסך ההתאגדות לצורכי גביית מס

ע"ש 5010/05, בית המשפט המחוזי בירושלים, פסק דין מיום 10.8.06

חקיקת המס - למשל, סעיף 106 לחוק מע"מ, התשל"ו-1975, החל גם על תשלומי מכס ועל מס קנייה - מאפשרת לרשות המסים בישראל [להלן - "הרשות"] בעצמה, ללא קבלת אישור של בית המשפט, להרים את מסך ההתאגדות לצורכי גביית מס, וגם לגבות חוב מס של אדם אחד מאדם אחר.

מדובר במקרים, שבהם קיים חוב סופי, והחייב מעביר את נכסיו ללא תמורה, או בתמורה חלקית לגורם אחר, או שמעביר את פעילותו לגורם אחר, וכל זאת, בלי שיש לחייב אמצעים בישראל לסילוק החוב.

השאלה הנשאלת היא: האם, כדי שהרשות תוכל להשתמש בסעיף 106 לעיל, יש צורך, קודם כול, שהחוב הסופי יתגבש ורק לאחר מכן תתבצע העברת הנכסים, או הפעילות? או שניתן להפוך את סדר הדברים - העברת הנכסים ולאחריה התגבשות החוב הסופי?

בית המשפט המחוזי בירושלים קבע, כי קודם כל צריך להתגבש החוב הסופי ורק לאחר מכן יתבצע העברת הנכסים או הפעילות. זאת, בין היתר, בשל החשש בפגיעה בזכויות יסוד: "מאחר שאין ספק, שמצבי ההתחמקות המובהקים הם אלה, שבגדרם העברת הנכסים נעשית לאחר שהחוב ידוע וקיים, ולא קודם לכן... דווקא במצב דברים זה, אני רואה לנכון להעדיף את פירוש המערער, מאחר שפירוש המשיבה יש בו כדי לפגוע באופן משמעותי בזכויות הקניין... ערכי היסוד מצויים בגדר התכלית האובייקטיבית, וההנחה היא שמחוקק סביר אינו חותר לפגוע בהם". המכס לא ערער על פסק הדין.

במקרה אחר, שנידון לפני בית המשפט המחוזי בתל אביב (ע"ש 1181/04, פסק דין מיום 13.9.06), בית המשפט ריכך משמעותית את פירוש הביטוי: "חוב סופי" וקבע, כי אם החייב היה מודע לחוב, הרי החוב ייחשב סופי, גם אם דרישה פורמלית הוצאה מאוחר יותר.

ג. עיכוב הליכי אכיפה וגבייה בגין חוב מסי יבוא

בש"א 1197/06, בית משפט השלום בבית שמש, החלטה מיום 6.11.06

בין היבואנית למכס התגלעה מחלוקת סיווג, והמכס

משטחים קטנים. במצב זה, בית המשפט היה נדרש להכריע: האם יש להשתמש בדברי ההסבר של השיטה, המותאמת לפרט 84.33, והקובעים כי פרט 84.33 כולל מכסחות דשא, הקוצצות דשא באופן אופקי, והוא אינו כולל מכוונות ניידות, הקוצצות דשא ועשבים לאורך קירות, גדרות ותחת שיחים, שסיווג בפרט הוא 84.67, ובהתאם לכך לפסוק, כי מדובר במוצר משלים למכסחת דשא, המכסח דשא וגידולים אחרים, ושסיווגו, על כן, הוא בפרט 84.67; או שיש להתעלם מן ההבחנה בין מכסחת דשא למוצר משלים למכסחת דשא, ולקבוע, בהתאם לעיקרון המאפיין העיקרי, כי הפונקציה העיקרית של המכשיר הנה כיסוח דשא, וכי פרט 84.33 הוא המתאים לסיווג המכשיר, שכן הוא נותן תיאור מפורט יותר מאשר פרט 84.67.

בית המשפט העדיף את החלופה השנייה, תוך התעלמות מדברי ההסבר של השיטה המותאמת.

המכס ערער לבית המשפט המחוזי בתל אביב על פסק דינו של בית משפט השלום ברחובות, אך ערעורו נדחה. בית המשפט המחוזי קבע, כי אמנת בריסל יכולה להוות כלי פרשני, אלא שהיא תקבל משמעות כאשר הדברים אינם ברורים, לאחר קריאת צו תעריף המכס. במקרה שלפנינו, בית המשפט קבע, כי אין צורך להיעזר בדברי ההסבר של השיטה ההרמונית, שכן מדובר בשימוש פונקציונלי ברור של המכשיר - כיסוח דשא וכזה, הוא יסווג בפרט 84.33.

1. תשלומי מסי יבוא אגב מחאה והוכחת אי גלגול המס

ת"א 99086/00, בית משפט השלום בתל אביב, פסק דין מיום 5.2.06

בית המשפט נדרש להכריע בשאלת השבת מכסים ששילמה יבואנית, לאחר שקיבל את עמדת סיווגה. אשר להוראותיו של סעיף 154 לפקודת המכס, בית המשפט ריכך את הדרישה של רישום המלים: "שולם אגב מחאה" על רשימוני היבוא. בית המשפט קבע, כי במצב, שבו יבואן מגיש תביעה משפטית נגד המכס - להשבת מכסים, ששולמו אגב מחאה, וברשימונים נוספים, שהותרו לאחר הגשת התביעה, היבואן אינו רשם את המלים: "אגב מחאה", אך דבר המחאה ברור למכס מנסיבות חיצוניות (תכתובות, הגשת תביעה בגין רשימונים קודמים, וכו'), אין לדחות את התביעה על הרשימונים הנוספים רק משום שהמלים: אגב מחאה לא נרשמו עליהם. (יצוין כי בעניין זה קיימת פסיקה של בתי משפט אחרים, שהנה מחמירה יותר, ולמשל: בש"א 115467/04, בית משפט השלום בתל אביב - פסק דין (חלקי), מיום 1.7.04; בש"א 180471/04, בית משפט השלום בתל אביב, החלטה מיום 11.11.04).

עם זאת, בכל הנוגע לתקופת שלושת החודשים הקבועה בסעיף 154 לפקודת המכס, בית המשפט קבע, כי סעיף זה קובע התיישנות מהותית, ולפיכך אין להידרש לתביעה, שהוגשה לאחר שלושה חודשים ממועד שחרור הטובין. [יצוין כי בעניין מאוחר יותר

ואף אם האישור ניתן - היה זה זמן רב לאחר התחלת ההליכים המשפטיים.

בית המשפט קיבל את עמדת היבואנית וקבע, כי לא הוכח שמנהל המכס האריך את התקופה. בית המשפט לא הסתפק רק בכך וגם קבע, כי העדר אישור מנהל המכס מהווה פגם מהותי, הפוגע בתקינות ההליך כולו, ועל כן דינן של הדרישות שהוצאו בהעדר סמכות - להתבטל. שכן, "המסר לפיו רשות המכס, שהנה רשות מנהלית שאמורה להיות נאמנת הציבור, יכולה לפעול ככל העולה על רוחה ולהתעלם מסמכויות מפורשות ומהותיות, אינו נסבל ולטווח הרחוק יגרום יותר נזקים מאשר התועלת במקרה הספציפי הזה".

טענה נוספת של היבואנית הייתה בנוגע לאי קבילותן של הראיות שהציג המכס. לטענת היבואנית, מדובר בראיות שנגבו בחו"ל ושעליהן המכס לא ביקש, למרות הוראות החוק, אישור מבית המשפט המוסמך בארץ, בטרם הפנייה לחו"ל. כמו כן המכס השתמש בהליך האזרחי, בחומר חקירה, שהושג לצורך הליך פלילי. זאת, על אף התחייבותו שלא לעשות כן, ועל אף הוראת החוק בעניין זה. בית המשפט קיבל את עמדת היבואנית על חלק מן הראיות.

ה. לפעמים לא צריך להיעזר בדברי ההסבר של השיטה ההרמונית

ע"א 1164/03, בית המשפט המחוזי בתל אביב, פסק דין מיום 15.10.06

יבואנית ייבאה מכשיר, המיועד לגיזום קצוות של כרי דשא וליישורם, וסיווגה את המכשיר בפרט 84.33.1000, הכולל "מכסחות למשטחי דשא, לגנים או למגרשי ספורט". המכס הודיע ליבואנית, כי הסיווג הנכון של המכשיר הנו בפרט 84.67.8900, הכולל: "כלים לעבודת יד, פניאומטיים, הידראוליים או עם מנוע לא חשמלי הנתון בגופם - אחרים". נושא המחלוקת הובא להכרעה בבית משפט השלום ברחובות.

בית משפט השלום קבע בעובדה, כי מדובר בכלי עזר לכיסוח דשא, אשר ניתן להשתמש בו גם לכיסוח של

הזכויות ינקוף אצבע ויפעל באופן כזה, או באופן אחר.

בית משפט השלום בנצרת נדרש לעניין, והוא הוציא פסק דין, אשר מותח ביקורת משמעותית על הנהלה לעיל. בית המשפט קבע, כי הוראות סעיף 200א לעיל (לרבות חובת הפקדת ערבויות והגשת תביעה משפטית) מהוות את המתווה הייחודי במקרה של תפיסת טובין, אשר יש חשש, כי הם מפירים זכויות יוצרים וסימני מסחר, תוך שציון, כי ההוראה הכללית בדבר שמורת דינים, הקבועה בסעיף 200ה לפקודת המכס (דהיינו, שהוראות סעיפים 200א עד 200ד באות להוסיף על סמכויות מנהל המכס, על פי כל דין) - אין מטרתה להוציא ולשנות מכך. בית המשפט אף קבע, כי אינטרס כלכלי, או טעמי נוחות מצד בעל הזכויות - אינם יכולים להצדיק שחרור מהוראות סעיף 200א, לרבות שחרור מהגנה על זכויות מייבא הטובין. בית המשפט הוסיף לקבוע, כי לא הוברר באיזו סמכות נעשתה הסטייה של הנהלה מהוראות סעיף 200א.

על פסק הדין הוגש ערעור לבית המשפט המחוזי.

ח. החזר מס קנייה במקרה של חוב אבוד

ע"ש 1550/04, בית המשפט המחוזי בבאר שבע, פסק דין מיום 16.2.06 [אמנם, פסק הדין הבא אינו עוסק ביבואנים, אלא ביצרנים מקומיים. אולם, לנוכח חשיבותו כללנו אותו ברשימה זאת]

האם יצרן טובין זכאי להחזר מס הקנייה, ששילם בגין טובין שמכר, אם תמורת המכירה לא שולמה לו והחוב הפך להיות "חוב אבוד"?

בית המשפט ענה בחיוב על שאלה זאת, והכיר בחוב כחוב אבוד לצורכי החזר מס קנייה. בית המשפט קבע, כי מס הקנייה נכרך מעצם מהותו וטבעו ל"מכירה" שמכר הנישום. כאשר המכירה סוכלה מכול וכול, והמוכר לא קיבל תמורה כלשהי בגינה ולא יקבל גם תמורה כזאת, הרי השארת סכום מס הקנייה בקופת הרשות הנה מנוגדת לתכלית היסוד האובייקטיבית, המונחת בבסיס רעיון מיסוי של מוכר טובין בגין מכירתם - כך קבע בית המשפט.

קביעת בית המשפט אינה חלה על מס קנייה ביבוא. שכן, חוק מס קניה (טובין ושירותים), התשי"ב 1952, קובע מפורשות בסעיף 27(א1), כי מס קנייה יוחזר למי ששילמו אותו, אם הטובין שעליהם שולם המס לא נמכרו, למעט אלה "שהמס עליהם שולם בשעת יבואן". בית המשפט היה ער לאפליה אפשרית בין היבוא ליצור המקומי, אולם הוא קבע שאפליה זאת, ככל שהיא קיימת, מעוגנת בחוק, ומי שיכול לשנותה הוא המחוקק בלבד. ■

הכותב הנו עורך דין, העוסק בדיני יבוא ויצוא, מסיס עקיפים, סחר חוץ, הובלה ושילוח בין-לאומי, וקניין רוחני. ניתן להוריד מאמרים נוספים פרי עטו של עו"ד גיל נדל, באתר האינטרנט: www.nadel-law.co.il

ע"א 9257/06, בבית המשפט המחוזי בירושלים, פסק דין מיום 6.11.06, בית המשפט המחוזי בירושלים העלה, באמרת אגב, את האפשרות שסעיף 154 לפקודת המכס אינו קובע כלל תקופת התיישנות, לא מהותית ולא דייונית, תוך שניתן להאריך את תקופת שלושת החודשים מטעמים מיוחדים].

בכל הנוגע להוכחת אי גלגול המס, הקבועה בסעיף 6 לחוק מסי עקיפים (מס ששולם ביתר או בחסר), התשכ"ח-1968, בית המשפט נקט עמדה מרוככת, והסתפק בכך שהוכח לפניו, כי מחירי הטובין ירדו, לאחר שהיבואנית נדרשה לשלם את המסים, על פי דרך הסיווג של המכס - והם לא עלו, ובכך שהוכח לפניו, כי בשל תנאי שוק ותחרות, היה זה בלתי אפשרי מבחינת היבואנית להעלות את מחיר הטובין (יצוין כי בעניין זה קיימת פסיקה של בתי משפט אחרים, שהנה מחמירה יותר, ולמשל: ת.א. 18518/03, בית משפט השלום בתל אביב - פסק דין מיום 16.1.05). על פסק הדין, הצדדים הגישו ערעור.

ז. ביקורת על נוהל קניין רוחני של המכס

ת.א. 1003/06, בית משפט השלום בנצרת, פסק דין מיום 13.11.06

סעיף 200א ואילך לפקודת המכס קובע, כי המכס רשאי לעכב טובין שמפירים, לכאורה, זכויות יוצרים ו/או סימני מסחר בעקבות הודעה מטעם בעל הזכויות, או ביוזמתו. העיכוב אינו ללא סוף, או נטול הגבלה: על בעל הזכויות להפקיד ערבות במכס, בתוך זמן קצר מן העיכוב לעיל. הכוונה לערבות, שיש בה כדי לכסות כל הוצאה הקשורה לעיכוב, או כדי לפצות על כל נזק, שיגרם העיכוב, ועל בעל הזכויות להגיש תובענה לבית המשפט נגד ייבוא הטובין המפירים, בתוך עשרה ימי עבודה מיום קבלת הודעת העיכוב. הימנעות מפעולה, על פי פרוצדורה זאת, תוביל לביטול עיכוב הטובין.

והנה, על אף שלשונו של המחוקק ברורה בעניין זה, קיימת בפועל תופעה של עיכוב טובין מטעם המכס, גם כאשר לא היה בעל זכות, שהתלונן נגד ייבוא הטובין, וגם כאשר לא ניתנה ערבות מצד אותו בעל הזכות, והוא לא הגיש תובענה. לעתים, יש מצבים, שבהם בעל הזכויות מצליח לעכב משלוח של יבוא לגיטימי ומתחרה, בלי שהוא יידרש לנקוט הליכים מתאימים מצדו, לרבות הפקדת ערבויות, ובסופו של דבר, בעל הזכויות זונח את בקשת העיכוב, ואז הטובין משתחררים.

מקורה של תופעה זאת הוא בנוהל קניין רוחני, המופיע בפרק 15 של התאמיו (תדריך אגף המכס ומע"מ), המאפשר, במקרה של משלוח קטן, לעכב את הטובין גם אם בעל הזכויות לא יפקיד ערבות ולא יגיש תובענה. נוסף על-כך, הנהלה קובע שאפשר לתפוס טובין - "במקרים חריגים, כאשר אין נציגות של בעל הזכות בארץ ומדובר בהפרה בוטה על פניה של זכויות קניין רוחני, הנו כאשר לא נדרשת מומחיות מיוחדת על מנת לקבוע כי מדובר ביבוא מפר". כל זאת, בלי שבעל

האם יצרן טובין זכאי להחזר מס הקנייה, ששילם בגין טובין שמכר, אם תמורת המכירה לא שולמה לו והחוב הפך להיות "חוב אבוד"?